

Csécsey Imre: Hadicélok és békecélok.

– *Jegyzetek a népek szövetségéről és a népek önrendelkezési jogáról.*–

Az európai kontinens népei párt- és nemzeti különbségre való tekintet nélkül kezdettől fogva a Clausewitz-féle elv alapján állnak, hogy »a háború a politika folytatása, más eszközökkel.« Eredeti értelmezésében ez az elv csupán annyit jelentett, hogy a háború a hódító politika eszköze. Ez az értelmezés azonban már a háború legelején kibővült: a szociáldemokrácia akkori álláspontja szerint ez a háború a haladás eszköze, amely haladás a franciák szerint a német militarizmus, a németek szerint az orosz cárizmus letörlésében állott. Értelmi és erkölcsi szempontból az imperialisták felfogása a háború eszköz-voltáról határozottan magasabbrendű, mint a szocialistáké: amazok tudatos elhatározással és önszántukból nyúltak ehhez az eszközhöz, míg ezeknek 1914 júliusáig sohasem jutott eszükbe, hogy a háborút a haladás eszközének tekintsék és bizonyára később sem jutott volna ez sohasem eszükbe, ha az államhatalom, amellyel szembe szállani gyöngéknék érezték magukat, nem állít ja őket akkor bevégezett tény elé. Való, hogy az orosz cárizmus és a német militarizmus összeomlott, ám – bármily lesújtóan hangozzék is – ezeket az eredményeket a katonai győzelem, tehát maga a militarizmus hozta létre és értük semmi dicsőség sem illeti azt a szociáldemokráciát, mely ezeket a célokat annakidején csak kényszerből és utólagos önigazolásul tűzte maga elé, – nem is szólva arról, mennyire kétséges, hogy a háború által okozott erkölcsi, gazdasági és emberéletben értékpusztítás ezekkel az eredményekkel egyáltalán fölére-e. – A baloldali polgári pártok álláspontja csak annyiban különbözött a szocialistákétól, amennyivel kevesebb

idealizmus és több tehetetlenségi jellemzi ezeket a pártokat ama-
zoldkkal szemben. – Végül a nacionalista pártok, – azokban az
országokban, ahol a nacionalizmus nem egyértelmű az uralkodó
osztályok imperializmusával, tehát az elnyomott nemzetek és nem-
zetiségek pártját – a háborút a n e m z e t i s z a b a d s á g m e g -
v a l ó s u l á s á n a k e s z k ö z é ü l tekintették. Külön kell meg em-
líteni a magyar nacionalizmust, mely sem nem imperialisztikus,
sem nem irredentisztikus, hanem a kettőnek valamiféle többár-
nyalatú zagyvaléka s melynek ehhez képest konkrét hadicéljai
tulajdonképpen sohasem is voltak.

A többi nemzetek és pártok hadicéljaiban íme egy közös
princípium nyilvánult meg kezdettől fogva: a háború, mint esz-
köz. A különbség, ismételjük, csak annyi, hogy a hatalom bir-
tokosai szabad akaratukból és előre megfontolva éltek, ezzel az
eszközzel, míg a jogtalan nemzetek és jogtalan osztályok, vala-
mint a történeti fejlődés passzivista elmékedői ettől az általuk
kényszerből vállalt eszköztől, a velük szemben álló világrend mód-
szerétől várták céljaik automatikus megvalósítását, melyeknek aktív
megvalósítására a maguk erejéből és a maguk módszereivel a béke
évtizedei alatt képteleneknek bizonyultak. Csak ebben és a
célokban volt eltérés, de egyébként az alideutschoktól a cseh-
szlovákokig, Scheidemannéktól az osztályharcot forszírozó kisebbségi
szocialistákig, a francia revanche-uszítóktól a magyar per-
szonál-uniósokig mindnyájan egyek voltak abban, hogy az európai:
kultúra égiszében lángjain iparkodtak fölmelegíteni a maguk kis,
nemzeti- vagy osztály-ideológiájuk főztjét.

Ez többnyire sikerült is nekik. Hála a fegyverek erejének,
hála a militarizmus logikájának: Európa valóban óriási lépéssel
haladt előre a nemzeti szabadságok és a demokratikus fejlődés
útaján. De álljunk meg egy percre ennél a sikernél és nézzük a
másik elvi álláspontot. Mert van másik is: a pacifizmusé. A há-
borúnak eszközként való felfogásával szemben a pacifizmus elvi
álláspontja a következő:

A háborúból közvetlenül semmilyen cél sem adódik. A há-
ború csupán tanulsága arra nézve, hogy mit kell az emberiségnek
legközelebbi céljául kitűznie. A háború impulzív erővel határozza
meg e célt: nem egyéb az, mint magának a háborúnak kiküszö-
bölése. Ez a dél a ma adott helyzetben látszólag! csak a háború
révén, valójában azonban csak a háború ellenére érhető el. Ez
annyit jelent, hogy semmilyen nemzeti vagy demokratikus cél sem
igazolhatja a háborút, de erkölcsi kötelesség hadat viselni azért,
hogy az erősebb ne győzhessen és hogy így a militarizmust a
saját logikája buktassa meg. Minden egyéb nemzeti vagy de-
mokratikus eredmény csak másodsorban és csak annyiban kívá-
natos, amennyiben olyan állapotot idéz elő, mely megkönnyíti a
béke feltétlen biztosítását.

A kontinens népeinek zavaros hadicéljaival szemben – a tiszta
pacifizmusnak ezt az álláspontját – ha nem is ily konkrétan,

fogalmazva és nem is ily teljes tudatossággal, – az angol közvélemény s az angol politika képviseli a háború eleje óta. Amikor a kontinensein míg a haditérkép szerint fogalmazták és módosították a hadicélokat, akkor – 1914 szeptember 25-én – Asquith ezeket mondja a dublini beszédében: »A mi célunk az, hogy az erőszaknak, a feszült versengésnek s az egész kétes egyensúlynak: helyébe, a jogegyenlőség elismerésének alapján s a népek közakarátára támaszkodva létrehozzuk, akárha lassan és fokról-fokra is, a valódi értelemben vett európai társadalmat.« Ezzel a hadicéloktól mentes, erkölcsi programmal indult háborúba Anglia, ez magyarázza az angol nép önkéntes és egyhangú áldozatkészségét, ez az elv vonul végig Anglia egész háborús politikáján s ez indokolja a forradalmi Oroszországgal szemben követett magatartását is. És ugyanezt az álláspontot képviseli 1915 eleje óta Amerika népe is, ezzel a céllal alakult meg Philadelphiában »a béke kikényszerítésének ligája« (League to enforce peace), melynek programját az Unió Wilson elnök személyében csakhamar hivatalosan is magáévá tette.

Mindazáltal a kontinensen elfogadott, a katonai helyzet szerint változó, tehát relatív hadicélokkal szemben a pacifizmus állandó és változhatatlan, abszolút béké célja még Anglia és Amerika politikájában sem érvényesült mindig olyan határozottan és olyan világosan, mint az az elvi álláspontok szigorú elhatárolása érdekében szükséges lett volna. A határozatlanság főoka abban rejlett, hogy Angliának és Amerikának szükségképpen figyelemmel kellett lenniük szövetségeseik hadicéljaira s folytonosan meg kellett találniok a kiegyezést e másodrendű érdekek s a pacifizmus elsőrendű érdeke között. A homályosság oka pedig abban rejlik, hogy mindmáig csupán a végső cél, a „háború lehetetlenné tévése áll tisztán előttünk, de távolról sem alakult ki miéig egy világos felfogás arról, mik a feltételei és módjai az állandó béke biztosításának.

Mindössze annyi bizonyos, hogy a háború előtti pacifizmus céljai többé néni lehetnek kielégítőek. Ez a pacifizmus a béke intézményes biztosítása tekintetében az I. és II. hágai konferencián mindössze odáig jutott, hogy egy olyan intézményt létesített, melynek működése s képessége, tehát vallójában a léte is az egyes államok akaratától, függött: a fakultatív döntőbírásgot. A tervezett III. konferencia lett volna arra hivatva, hogy ezt a fakultatív intézményt kötelezővé tegye. Ám ma már itt sem állhatunk meg. Először azért nem, mert nem lehet a békét olyan kötelezettségekkel biztosítani, amelyeknek megtartására nézve nincsenek anyagit hatalmi garanciák. Másodszor azért, mert ennek a háborúelőtti pacifizmusnak egész elméletén több alapvető tévedés vonul végig. A gondolatmenet ez volt: A nemzetközi életben az egyes államok úgy viszonylanak egymáshoz, mint az egyes egyének ugyanegy állam keretein belül. Amint az egyének viszonyában az ököljog; helyét az állami jogrend foglalta el, úgy kell a nemzetközi anarchiát a nemzetközi jog rendjének fel-

váltania. És amint az állami jogrend végső elemzés szerint az egyének kölcsönös belátásán épült fel, úgy a nemzetközi jogrend kiépítésére is elegendő alapul szolgálhat az egyes államok kölcsönös belátása. Végül pedig: amint a társadalmi jogrend alapelve az egyéni szabadság tisztelete, úgy a nemzetközi jog alapelve sem lehet más, mint az egyes állam-individuumok szabadságának, más szóval az államok szuverenitásának tiszteletbentartása.

A kiindulási analógia egyszerű, de mélyebb vizsgálatra nem bizonyul pontosnak. Minthogy nem vág szorosan cikk keretébe, mellőzöm annak kimutatását, milyen lényegbevágó eltérések vannak jogi szempontból az államok egymásközi s az egyének egymásközi viszonya között s milyen gyakorlati következmények folynak ezekből az eltérésekből a nemzetközi jogszolgáltatásra nézve. A többi analógiák pedig éppen ellentétes tartalommal állanak meg. Amint a belső jogrendet sem az egyes tömegemberek spontán belátása, hanem az értelmileg és erkölcsileg kiválóbbak által szuggerált belátás fejlesztette ki. Így a nemzetközi jogrend sem alapulhat az egyes államok spontán belátásán, hanem csupán egy, a szűk nemzeti-és osztályhorizontok felett álló értelmi és erkölcsi tekintélyen, melynek egyetemesnek, föltétlennek és szervezettnek kell lennie: egy nemzetközi törvényhozó hatalom tekintélyén. Mellőzhetetlen, hogy ez valóban hatalom is legyen, mint-hogy a pusztá tekintély és belátás sem az egyének, sem az államok viszonyában nem elegendő a jogrend biztosítására. – Végül pedig: a jognak, mely az egyének viszonyát szabályozza, alapelve korántsem az egyéni szabadság tisztelete, hanem épp ellenkezőleg, e szabadság korlátozása. Ennek megfelelően a nemzetközi jogrend alapelve sem lehet az államok szuverenitásának védelme, hanem épp e szuverenitások kölcsönös korlátozása, ami pedig – tekintve, hogy egy szuverenitás csak addig az, amíg nincs korlátozva – magának a szuverenitásnak megszüntetésével egyértelmű. Ez azonban csak egy államfeletti szuverenitás létrehozásával valósítható meg.

A »mérsékelt pacifizmus« helytelen analógiáinak helyes fogalmazásait összefoglalva, eljutottunk a népszövetség fogalmához. Mérsékelt pacifizmus ugyanolyan fogalmi ellentmondás, mint korlátozott szuverenitás. Az eszmék fórumán csak a fönntartás nélküli pacifizmusnak van helye. Ennek előfeltétele pedig az államok szuverenitásának megszüntetése, a Föld valamennyi államának, nemzetének, népének egyetlen közösségbe, egy villágállamba való szervezése, egyetlen államfeletti szuverenitás alatt.

Ez a népszövetség fogalmának radikális, eszmeileg egyedül helyes értelmezése. Ebben a világitásban kell vizsgálni a népek önrendelkezési jogának elvét és ugyanily határozottan kell meg állapítani ennek a fogalomnak tartalmát is. A népszövetség szempontjából elfogadhatatlan az önrendelkezési elvnek olyan értelmezése, hogy egyes állami szuverenitások megszüntetésével új

állami szuverenitások létesítendőek. Ez lehet az elnyomott nemzetek hadicélja, de nem lehet az emberiség békecélja és nem lehet azoké a hatalmaké sem, melyek ezt a háborút keresztes háborúként viselik a pacifizmusért. A népek önrendelkezési joga nem lehet ideológiai alapja sem az elnyomott nemzetek hirtelen fellobbant imperialisztikus vágyának, sem az elnyomott osztályok diktatúrára való törekvésének. A népek önrendelkezési joga nem lehet ideológiai alapja sem az elnyomott nemzetek hirtelen fellobbant imperialisztikus vágyának, sémi az! elnyomott osztályok diktatúrára való törekvésének. A népek önrendelkezési joga nem jelenthet egyébét, mint nemzeti szabadságot és parlamentáris demokráciát, – ennek az elvnek a népszövetséggel kapcsolatos végiggondolása nem vezethet új szuverenitások létesítéséhez, hanem csupán az eddigiek megszüntetéséhez. Az önrendelkezési jog nem szuverenitást jelent, hanem a nemzetek és népek autonómiáját; mint békecél, egyedül ilyen értelemben jöhet számba, de ilyen értelemben okvetlenül számba is kell jönnie, mert csak ez az: autonómia lehet természetes alapja a népek szövetségének.

Nem fölösleges a pacifizmus elvi álláspontjának állandó szem előtt tartása éppen ma, amikor az a veszély fenyeget, hogy a nemzetek és osztályok forradalmi átalakulásának láza máról-holnapra elhomályosíthatja a tiszta értelemnek nehezen kiküzdött igazságait. A nemzetek és népek önrendelkezési jogának kivívása kétségkívül hatalmas lépés a Jobb felé. De ennyivel még nem tölthette be feladatát a világháború nemzedéke. Bármily disszionánsan hangozzék is ma a kétkedés szava, újra meg újra hangsúlyozni kell, hogy, az elnyomott nemzetek felszabadítása s a demokratikus jogkiterjesztés legszélesebb mértéke együttvéve sem nyújtanak föltétlen biztosítékot arra, hogy a háború örökre lehetetlenné váljék. A népek önrendelkezési joga szükséges, de nem elegendő feltétele az állandó bekérnek. S e tiszteletreméltó ideálok helyes értelemben való megvalósításáért küzdve, egy percre sem szabad megfeledkeznünk a legfőbb, egyetemes ideálról, a pacifizmusról, amit e természetes előfeltétel alapján, a népszövetség formájában intézményesen kell megvalósítani.